

DVE PRIČE

Andeo u predgrađu

Velika crna limuzina sporo se kretala gradom u dubokom snu. Brundanje njenog motora odzvanjalo je praznim ulicama, odjekivalo u prolasku pored zgrada oljuštenih i zapuštenih fasada. Ispred i iza nje kretale su se još dve limuzine, istog tromog izgleda i sa crnim zavesicama na prozorima. Ova kolona podizala je debeli sloj prašine koji se nakupio na ulicama, beše veoma sušno doba, bačene papire i boce, usput umalo ne pregazivši jednog ili dvojicu nepažljivih beskućnika koji su takođe bili i pod uticajem alkohola.

U jednoj ulici, bolje reći jednom redu naherenih kućica sive i neugledne spoljašnjosti, s malenim dvorištima ispred i priručnim deponijama svega i svačega iza, sa dežurnim mačkama koje su se savesno bavile svojim poslovima, kolona se zaustavila. Iz prve i treće limuzine izašla su dva tipa, sanjivi i u sivim odelima, s olabavljenim čvorovima na kravatama. Pomno su pogledom pretražili vidokrug, a zatim nežno tapnuli po krovu limuzine u sredini. Kada su se na njoj otvorila teška vrata, obložena crvenim pliśom i sa crnim zavesicama na prozorima, iz nje je oprezno iskoračila zdepasta prilika u kariranoj košulji i nemarno prebaćenim pulloverom preko ramena. Na njenim sivim pantalonama bila je primetna velika fleka, posledica poskakivanja teškog vozila na lošem i neravnom drumu, za šta je nesrećni vozač bio ljutito izgrđen – ni kriv ni dužan. Cipele sa kockastim vrhom, ove prilike, potmulo su odjekivale po pločniku, prljavom, prašljivom, s naslovnim stranama novina od juče i poznatim likom na njima. „Eh“, ote se prilici samo od sebe. Dva sanjiva lika, teškim korakom prišla su gepeku treće limuzine, otvorili ga i iz njega izvadili kantu crvene boje i odgovarajuću četku. Prilika iz srednje limuzine veoma polako navukla je gumene rukavice na krupne šake; potom, usredsređenog pogleda dala se u potragu za odgovarajućom površinom za pisanje. „Ovaj zid je dobar“, pomislila je prilika, „kao da je nedavno okrećen.“ Dva sanjiva tipa potom su spustila kantu sa bojom na pločnik, dodali četku i potom su se rasporedili, jedan na levu, drugi na desnu stranu zdepaste prilike, koja je nepomično stajala pred zidom u stanju duboke koncentracije.

Slučajni prolaznik, u ovo gluvo doba noći, bio bi veoma iznenađen, naravno, ako bi takav susret uopšte preživeo, kada bi u zdepastoj prilici, u, mora se kazati, smeśnoj pozi sa kantom boje u jednoj i četkom u drugoj ruci, prepoznao VOĐU glavom i bradom. Da, to je bio ON. Vođa partije i revolucije, svih progresivnih elemenata, države cele i crkve državne, omladine, zemljodelaca, školovanih, studenata, naprednih žena, umivene, čiste i nevine dečice... Nakon tih nekoliko trenutaka koncentracije, koji su pospanim tipovima u sivim odelima izgledali kao večnost, Vođa je polako počeo da piše po zidu, povremeno zamaćući četku u kantu sa crvenom bojom. Nespretno podizanje i spuśtanje četke raspršivalo je

kapljice boje koje su se spontano organizovale u mrlje, na zidu i pločniku, i tako upotpunjavale opšti umetnički dojam. Nakon još nekoliko trenutaka, na zidu je završio sledeći natpis: NAS VOĐA – NAS PONOS. ZJVEO VOĐA NAS!!!

Iznenadan i prodoran, užasavajući, zvuk automobilske sirene srednje limuzine prolomio se u nedoba. Klonula glava zaspalog sirotog vozača pogodila je gde ne treba i izazvala neprijatnu ukočenost i nezverenost kod sve trojice napolju. Vozač je, naglo se probudivši, podigao obe ruke uvis. Hitri pokret dvojice u sivim odelima u pravcu vozača naglo je prekinula pojava starijeg čoveka s trofejnou sačmaricom čija se cev presijavala na uličnom svetlu. „Reci svojim Kerberima da budu mirni“, čovek se obratio Vođi koji je pokretom ruke jasno ilustrovao ovu zapovest. „A ja se pitam koja li mi to nepismena budala šara po zidovima malo-malo, samo što okrećim...“ Vođa, preneražen, nije uspeo da shvati kako se neko usuđuje da mu preti, i to tako drsko – sačmaricom, premda ga je ophrvao neodređeni utisak da čoveka odnekud poznaje; ovaj pak reče: „Uđi unutra, i neka Kerberi ostanu napolju.“

„Znaš li čija je ovo kuća?“, reče domaćin kada su stupili u unutrašnjost koja se činila prostranijom nego na prvi pogled. „Sećaš se kada je dolazio onaj filmski ili pozorišni reditelj iz inostranstva, umetnik-naivčina, pre neku godinu? Prvo što je video u ovom gradu bio je čovek koji je leteo sa šestog sprata uprave tvoje policije; bacio se kroz prozor, nakon deset sati torture... i to zbog nekih stihova... Otada se na svim spratovima nalaze rešetke... Ovo je kućica tog nesrećnika... Da li je to bio jedan od ciljeva naše borbe?“

Jedan od Kerbera virio je kroz prozor. „Kaži svom Kerberu da ću mu prosuti mozak po istom onom zidu ako se još jednom pomoli na prozoru, jasno?“

„Zašto stalno pominješ te Kerbere, šta ti je to?“, reče Vođa nakon što je odsečnim pokretom ruke pomenutog najurio s prozora, „i ko si ti zapravo? Naše borbe, šta to znači?“

„Ne prepoznaješ ratnog druga i kolegu revolucionara? Ne znam i kako bi. Sećaš se bitke kod Velike Okuke, presudne po mnogo čemu? Danas tamo vodite dečicu i držite ih satima na suncu i kiši, tupavi učitelji propovedaju im tekst iz brošura... Iz one rupe koju su iskopalili zarobljenici, u koju ste posle bacali i drugove i neprijatelje, bez razlike, i zalivali ih krečom... ja sam se izvukao... iako teško ranjen. Vukao sam se kroz prosute mozgove, krv, gole ruke, stopala sa kojih su svučene čizme, prosuta creva... Nakon ko zna koliko vremena osvestio sam se u nekom stajskom đubrivu... Seljak iznad moje glave držao je vile... promišljao se da li da me dokrajči ili da mi previje rane... Pa eto, smilovao se na mene. Živ sam i zdrav, premda mi tu i tamo nedostaje poneki deo.“

Hramao je na desnu nogu dok se kretao prema zelenom kredencu iz koga je izvukao bocu žestokog pića. Nalio je dve čašice i potom seo naspram nezvanog gosta. Zapalio je cigaretu; njen plavičasti dim zavitlao je prema tavanici. Iznad njih škiljila je gola sijalica. Na stolu nije bilo ničega osim boce, čašica i jedne limene konzerve sa vodom koja je služila kao pepeljara. Na maloj hoklici, novine od juče i jedna blistava crvena jabuka. „Zapali“, reče domaćin spuštajući kutiju sa cigaretama. „Ne smem, brani mi lekar, ma da je jedan, čitav konzilijum.“

„Ugojio si se kô svinja“, reče domaćin podižući obrve, što Vođi nije bilo nimalo prijatno, odavno se odvikao od takvog tona. „Revolucija je unosan posao, a?“ Vođa je nekoliko puta dlanovima prešao preko grudi; na njegovoj košulji moglo se primetiti nekoliko crvenih fleka; pulover je ostao napolju, spao je kada se oglasila automobilska sirena. Vođin poma-

lo tupi pogled skakutao je po licu domaćina. Pokušavao je da ga vrati unazad u vremenu, da ga se priseti iz mlađih dana, *ko je ovaj čovek?*, zujalo mu je po mozgu.

„U svoje vreme bio sam politički komesar Drugog bataljona“, reče domaćin kucnuvši potpeticama ispod stola. „Još od gimnazijskih dana ispoljavao je kritičku svest i svest o neophodnosti društvenih promena... Je l' tako nekako piše u vašoj usranoj *Velikoj enciklopediji borbe i ponosa?*“ Vođa je otvorio usta u nameri da izjavi nešto prikladno, međutim, činilo se da je ostao bez daha. „Reci mi, molim te, šta ti znači ovo škrabanje po zidovima u gluvo doba noći? Pre neko veće čvrsto sam odlučio da upucam onog što mi šara po kući... Znaš već kako ljudi lako nestaju... i niko više za njih ne pita...“ Vođa se stresao od jeze, počeo je, mucavo: „Ali, ja sam, znaš... Ja ne mogu, tek tako... Kako to misliš, nestanu? Izgleda... lud, znam. Pa eto, da me mine želja... za konspiracijom, noćnim akcijama... Svakoga dana okružen sam zvaničnim portretima i natpisima, i tako... ovo mi se čini nekako neposrednije... obraćanje.“ „Da“, reče domaćin, „konspirativne akcije u limuzini i sa ovim grmaljima... baš su nalik onim našim, kad smo takođe škrabali po zidovima i ganjali se sa žandarima, samo što smo mi pisali *Dole!* i *Smrt!*... Znao sam da si kvaran, vidim i nepismen, al' da si poblesavio načisto... Mada, kad god sam te gledao na televiziji... dok se nije pokvarila đavolja sprava... pitao sam se ko je tu lud... mlaćenje prazne slame, dok ljudi pište u tamnici... gladuju... nestaju, bez traga i glasa. Bilo je i naših drugova koji su skončali s veoma neobičnim prostrelnim ranama... posle ste im podizali biste, uguravali ih u knjige... Ja nisam prošao bogzna kako, osim one kratke odrednice u enciklopediji, i nemam bistu.“

„Znaš“, podigao je glas Vođa, donekle okuražen pićem; ruka mu je pošla prema izazivački ostavljenoj kutiji jeftinih cigareta, ali ju je hitro povukao. „Naša je zemlja, nakon rata i revolucije, i svega onoga kroz šta smo prošli, postigla nemerljiv napredak, da li možeš da ga uporediš s prethodnim stanjem... A da su žrtve potrebne jesu, *jesu*, evo, i ja vučem rane i ožiljke, i...“ Podignuta ruka njegovog sagovornika naterala ga je da ućuti, skoro magičnom snagom. Vođa se inače teško izražavao bez pripremljenih referata, odštampanih krupnim slovima.

„I moje su ruke krvave... i savest mi nije čista... iz čiste vere u ono što smo tada bulaznili. Ali, praktično delovanje – kako se govorilo, sasvim je druga stvar. Dok sam bauljao iz one rupetine, probijajući se kroz prosute utrobe, govna i krv, doživio sam nešto kao... otkrovenje, kajanje, šta znam, nismo o tome govorili na sastancima i mitinzima. A znaš li šta mi je sve vreme, uprkos svemu, bilo pred očima... i postalo motiv za – nekakvo iskupljenje?“ „Iskupljenje, kakvo iskupljenje, šta trabunjaš?“ reče Vođa, koga je alkohol sve više obuzimao. „A da pošalješ ove Kerbere kući? Zašto da drežde napolju?“ reče domaćin, pripaljujući još jednu cigaretu na prethodnu koja je dogorevala. „To nije moguće, moraju da ostanu koliko god treba; za to su obučeni i plaćeni, ko ih jebe. Dosad su već zaspali verovatno.“

„Žrtve, kažeš. A da li se u žrtve jebene revolucije računa i ona mlada žena na kojoj smo se izređali one noći, u selu blizu Velike Okuke, svetog tla revolucije? Na kraju si joj prosvirao mozak, potom si ubio i njenog malog brata. Ja sam mašinkom izrešetao njihove roditelje, stariji bračni par – da ne žive dalje s takvim sećanjem. I to malo seosko imanje kasnije je sravnjeno sa zemljom... da se načini mesto za onu grdobu koju nazivate spomeničkim kompleksom... E pa vidiš, ti ljudi, otada, moja su braća i sestre... Ona, ta mlada žena vukla me je za ruku, izvlačila iz one rupe, bleđa, raspuštene kose, sva u belom... ništa je nije uka-

ljalo... Ona me je izbavila. Ona je... anđeo. Ne znam da li sam ikada izgovorio tu reč.“ „Ti si lud, očito“, reče Vođa razrogačenih očiju, naiskap isпивši svoje piće i tresnuvši čašicom o sto. Priče o bilo kakvom nasilju odavno nisu bile predmet njegovih misli, inače retkih i zatrpanih obilnim obrocima i alkoholnim pićima iz inostranstva. I na svečanim akademijama diskretno je u uši stavljao vatu. „Čovek u revoluciji jeste zver – uništitelj“, nastavio je i sam donekle iznenađen onim što je rekao. „Nema novog, dok se staro ne razori do temelja... a tog sela, te žene, ne...“ Ponovo ga je domaćinova podignuta ruka prekinula.

„Ne sećaš se, naravno. Ko bi prebrojao sve te neophodne žrtve, zar ne?“

Domaćinov izraz lica počeo je da se menja. Postajao je sve bleđi, a zatim se čitav počeo osipati, kao rasušeni zamak od peska na žalu; šuštanje peska koji je sipio na drveni patos bilo je zaglušujuće; i sama soba nekako se smanjila i zatamnila; Vođa, užasnut i paralisan, nije bio u stanju da se pomeri ni pedalj; nijedan od Kerbera nije se usuđivao da pogleda kroz prozor, tako im je naređeno. Vođa je čvrsto zatvorio oči, nadajući se u krajičku mozga da će se uskoro probuditi u svom mekanom krevetu sa baldahinom od crvenog pliša. Samo još jedan košmar.

Nakon ko zna koliko vremena otvorio je oči i pred sobom ugledao ženu bledog lika i raspuštene kose; pored nje stajali su stariji bračni par i mali dečak koji je trljao oči, kao da se maločas probudio. Žena je ispružila ruku, ustao je i pošao za njom. Pesak je škripao pod njegovim koracima.

Nakon nedelju dana, Centralni savet partije i države bio je prinuđen da u javnom saopštenju iznese tragičnu okolnost da voljeni Vođa nije više u stanju da obavlja svoje brojne dužnosti te da sve poslove uprave preuzima kolektivni organ posebno imenovan na određeno vreme. U najvećoj tajnosti prebačen je na posebno odeljenje Vojne bolnice; neprestano je ponavljao: „Anđeo, anđeo“, što je vrsne medicinske stručnjake dovodilo do očajanja, tako da je na kraju bio pozvan i činovnik državne crkve; nekoliko dana kasnije preminuo je u agoniji. Kolektivni organ imenovao je jednog od njegovih ratnih drugova, takođe junaka iz bitke kod Velike Okuke, za novog Vođu. Glasine su kasnije kolale o tome da je ovaj naredio da mu se ubrizga spasonosna injekcija, kada je donekle razabrao šta bivši Vođa govori u svojim naizgled haotičnim litanijama.

Dvojica Kerbera i siroti vozač danima su ispitivani u posebnom odeljenju specijalne policije. Njenim agentima nikako nije polazilo za rukom, i pored odlaska na lice mesta, da pronađu pomenutu kućicu s ispisanom parolom. Službena vozila uporno i diskretno obilazila su rejon, iz dana u dan, kao da se očekivalo da će odnekuda iskrsnuti; na predodređenom mestu nalazio se mali ali skladno uređeni park; stariji bračni par sedeo je na klupi i hranio golubove; gospodin dostojanstvenog držanja lagano je šetao, hramajući na desnu nogu, s današnjim novinama i jednom jabukom u kesi; mlada žena, bledog anđeoskog lika i duge kose, nešto je razdragano govorila malom dečaku; u ograđenom prostoru s peskom igrala su se deca; radnici su užurbano radili na postamentu za novi spomenik.

Obrazovanje kralja

„Evo i ovoga primera, dragi moj Aleksandre, kažu da kukavice, tako se naime nazivaju te ptice, kada treba da snesu jaje, ne prave gnezda nego ih polažu u gnezda gugutki ili golubova, i ne leže na njima niti izvode mlade; ali kada se mlada kukavica izleže i poraste, ona izbacuje iz gnezda one s kojima je do tada živela. Postaje lepa i jaka ptica, tako da lako može zagospodariti ostalima. I još kažu da je gugutka toliko oduševljena njenim izgledom i držanjem da je uopšte ne razdvaja od svojih mladunaca...”

Kraljević Aleksandar nekako nije bio oduševljen ovim primerom, kao da njegov stari učitelj – Aristotel – ima još nešto u vidu, ali je njegovom dečaćkom umu to izmicalo. Opet, ne bi se valjda s njim, nakon svega, igrao kojekakvim dvosmislicama. Zaustio je nešto da upita, međutim, odustao je. Dan je bio previše vreo, čak i u ovom senovitom gaju nadomak plavetnila mora; ka njegovom horizontu Aleksandrov pogled često je stremio. Ostali dečaci, iz dobrih porodica, sudeći po otežalim kapcima i tupim pogledima, odavno nisu prisutni na času.

„A kad smo već kod ptičjeg sveta“, nastavio je Aristotel nadahnuto i živahno, „kažu da u Egiptu ptica koja se zove gazivoda slobodno uleće u usta krokodila i čisti im zube, uklanjajući sitne komade mesa koje se tu zadržavaju; krokodilima se ovo dopada i uopšte ih ne povređuju, premda su zveri krvoločne.“ „Šta li mu je danas sa ovim ptičurinama...?“, pomislio je Aleksandar, blago izvivši usta. „Detlić, znaš kako izgleda detlić, pokazao sam ti“, Aleksandar klimnu glavom, pramen plave kose pao mu je na oči, „on se spušta niz drvo kao gušter, naglavačke na stomaku. Hrani se insektima iz stabla i veoma brzo udara kljunom po njemu ne bi li se dokopao larvi koje su mu naročita poslastica. A kos, znaš i za njega, e, u Arkadiji i Kileni bele je boje, samo tu i nigde više, i veoma umilno i ljupko peva; ko hoće da ga ulovi, mora da sačeka gluvo doba noći... Dok kože...“, munjevito je Aristotel napustio polje ornitologije, „koje žive na Kritu, ako nekako budu povređene, smesta tragaju za biljkom kojoj je ime diktamon i njome se isceljuju. A kornjačama se nekada dogodi da pojedu zmiju, obično mladunče; tad moraju brzo da se najedu divljeg origana inače uginu; bili su, znaš, neki dokoni pastiri koji su hteli da ispitaju čitavu stvar; nakon što je kornjača pojela zmijčice nisu joj dozvolili da se najede origana tako da je sirota – uginula; i tako su oni...”

Aleksandar je dobro znao koliki je obuhvat Aristotelovog uma i da nije bilo stvari pod kapom nebeskom kojom se nije pozabavio, sve s pticama, kozama i ostalim zverinjem. Sada ga je, međutim, donekle izdalo strpljenje i zavapio je: „O učitelju, nije li bilo dosta o kozama i pticama? Kad ćemo se opet vratiti Homeru, lavovima i tigrovima? Za vladanje hoću da se spremam i za bojeve, neću da vijam kože i kornjače, ni po Makedoniji ni po Kritu.“ Njegov gromki glas prenuo je iz polusna ostale dečake. Pažnja im se probudila čim je kraljev sin pomenuo bitke i vladanje. Pesma zrikavaca postala je zaglušujuća nakon Aleksandrove upadice; obuzelo ga je kajanje. Prekidanje drugih dok govore, grubo i neotesano, nije bila njegova odlika; nju je uglavnom viđao kod svog oca, Filipa Jednookog. Nastojao je da ne liči na njega.

Aristotel je ćutao neko vreme, pogleda uprtog u plavi horizont. Pesmu zrikavaca u mislima raščlanjivao je u ritmičke jedinice i tiho je nešto mrmljao. Jasno je u ovom mladiću,

koji mu sada ponizno traži oprostaj što mu je upao u reč, video da je predodređen za nešto veliko, ali kratkog veka.

Konačno progovori: „Kažu da među Skitima, koji se zovu Geloni, postoji zver izvanredno retka, zbog čega ju je veoma teško uhvatiti, kao i zbog toga što menja boju, koja se zove tarandros. Kažu još da menja boju svog krzna prema mestu na kojem se nalazi; postaje iste boje kao drveće ili zemlja, i uopšte mesta gde se zatekne. Ta promena boje krzna veoma je neobična. Druga stvorenja menjaju boju svoje kože, kao kameleon ili polip. Ali ova životinja je veličine bika. A glava joj je kao u jelena.“

Spuštajući se vijugavom stazom od senovitog gaja, po jarkom suncu, Aleksandar je razmišljao o današnjoj poduci. Shvatiće već, kad dođe vreme, šta je Učitelj hteo da kaže. Nadao se, ipak, da će se uskoro vratiti Homeru i upotrebljivijim znanjima: kako dospeti do kraja sveta, pogledati preko litice u ponor a da ti se ne zavrti u glavi.